

-ARAŞTIRMA MAKALESİ-

TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE ÇOCUK VE ÇOCUKLARA YÖNELİK POLİTİKALAR*

Arzu YILDIRIM¹

Doç.Dr.

Şırnak Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi

E-mail: a.ucar@sirnak.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-8543-278X

Öz

Çocuk ve çocuk hakları konusu insanlığın ortaya çıkmasından beri önemli bir konu olarak varlığını sürdürmektedir. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de çok farklı nedenlerden dolayı çocuk hakları, çocuk politikaları konusu önemini korumaktadır. Bir ülkeyi diğer ülkelerden daha üst seviyeye çıkaracak ve geleceğe taşıyacak olan çocuklara tanınan hakların garanti altına alınmasıdır. Bir ülkenin geleceği için bu kadar önem taşıyan konunun yaşanan hak ihlalleri nedeniyle sürekli bir sorun alanı olması kamu yönetimine büyük sorumluluklar yüklemektedir. Kamu yönetimi, oluşturduğu politikalar ile ülkenin sağlık, eğitim, ekonomi, adalet alanında hizmetlerin sunulmasını sağlamaktadır. Kamu yönetimi politikalarını oluştururken çocuğu öne çıkaran kararlar aldığı ve bunu kamu gücünün desteği ile uyguladığında çocukların yaşadıkları hak ihlallerine yönelik sorunlar azalacaktır. Çocuklara yönelik çalışmaların yapılmasında, ihmal ve istismarın önlenmesinde anayasamız kamu yönetimine ayrıca sorumluluk yüklemiştir. Bu çalışmanın amacı kamu yönetiminin çocuklara yönelik oluşturdukları politikaları incelemek, kamu yönetiminde çocuklara ilişkin düzenlenen örnek uygulamaları değerlendirmektir. Çalışmada betimleyici bir yöntem izlenmiştir. Çalışmada ulaşılan sonuç ise; dünyada ve ülkemizde önemli sorun alanlarından biri olan çocukların haklarının ihlal edilmesi ve çocukların ihmal ve istismarı konularında

* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ Sorumlu Yazar: a.ucar@sirnak.edu.tr

Atıf (APA): Yıldırım, A., (2025), Türk Kamu Yönetiminde Çocuk ve Çocuklara Yönelik Politikalar, Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi. 17 (2): 254-271.

kamu yönetiminin yaptırım gücünü kullanarak yasaların uygulanmasında etkili olabileceğidir. Oluşturulan yasalar uygulandığında çocuk haklarına yönelik farkındalık artacak ve toplumsal bilinçlenme oluşabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, kamu yönetimi, çocuk hakları, kamu politikası, Türkiye

Alan Tanımı: Sosyal Bilimler, Kamu Yönetimi

CHILD IN TURKISH PUBLIC ADMINISTRATION AND POLICIES FOR CHILDREN

Abstract

The child, the issue of children's rights has existed as an important issue since the emergence of humanity. As in the rest of the world, the issue of children's rights and child policies maintains its importance for many different reasons in Turkey. It is children who will take a country to a higher level than other countries and carry it to the future. The fact that the subject, which is so important for the future of a country, is a constantly experienced problem, imposes great responsibilities on the public administration. With the policies it creates, the public administration ensures the provision of services in the field of health, education, economy and justice. If the public administration takes decisions by putting the child forward while creating its policies, that is, if it uses public power, the problems experienced by children will decrease. Our constitution imposes additional responsibility on the public administration in carrying out studies for children and preventing neglect and abuse. The public administration has important duties in raising awareness on the issue of children at the social level and in the execution of the legally regulated legislation in accordance with its purpose. The aim of this study is to examine the policies created by the public administration for children and to evaluate the exemplary practices regarding children in the public administration. A descriptive method was followed in the study. The result reached in the study is; One of the most important problem areas in the world and in our country is that the public administration will be effective in the implementation of laws by using the power of sanction in the issues of violation, neglect and abuse of children's rights. If the laws created are implemented, awareness of children will increase and social awareness will be created.

Key Words: Child, public administration, children's rights, public policy, Turkey

JEL Codes: H83, H11, 19

1.GİRİŞ

Tarihin çok eski zamanlarından beri çocuklar tıpkı bir yetişkin olarak görülmüş, özellikli bir grup oldukları göz ardı edilmiştir. Orta Çağın sonlarına gelindikten sonra, Rönesans ve Aydınlanma Çağlarında çocuk üzerine fikir geliştiren birkaç filozof ve din adamının çabaları sonucunda çocukluk dönemi insanların yaşamış oldukları özel bir dönem olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Modern dönemin başlangıcıyla birlikte devletler çocuklar için özel tedbirler almaya ve geliştirmeye başlamışlardır. Çocukların korunmasında devletler doğrudan sorumlu olarak kabul edilmiştir. Ancak çocukların yaşadıkları sorunlar günümüzde de devam etmektedir. Bu sebeple çocuk konusunda çok sayıda bilim insanı çalışmalarını sürdürmektedir (Mamur-İşıkçı, 2019: 120).

Çocuğa ve çocukluk kavramlarına verilen anlam, toplumun çocuğa bakışı, ülkede yaşanan sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmelerin bir sonucu olarak değişime uğramaktadır. Örneğin, Orta Çağda çocuk “küçük insan” olarak algılanmış, özel bir anlam yüklenmemiştir. 17. yüzyılda özellikle burjuva ailelerinde olmak üzere çocuklar için oyuncakların ve kıyafetlerin öne çıktığı bir çocukluk kurmacası ortaya çıkmıştır. Bu gelişmelerin meydana gelmesinde bireyselliğin öne çıkmasının etkili olduğu söylenebilir. Özellikle Rönesans ve Aydınlanma döneminde, çocukluğa karşı ilginin artması çocuklara ilişkin ilk sosyal politika uygulamalarının oluşturulmasına fırsat vermiştir. Bu döneme kadar çocukların korunması ve geliştirilmesi konusu toplumdaki hayırseverlerin uğraş alanlarını oluşturmaktayken bu dönemden sonra çocukların korunması konusu devletin sorumluluk alanı içerisine girmiştir. Yaşanan bu gelişmeler çocukları kimsesizlikten kurtarmış, çocukların o dönemlerde kötü şartlar altında çalıştırılmalarını kısmen de olsa azalmasını sağlamıştır (Mamur-İşıkçı ve Karatepe, 2016: 70).

Anayasa ve kanunlar tarafından koruma kapsamına alınan küçüklerin korunması sorumluluğunu devlet, diğer bir ifade ile kamu yönetimi yerine getirmektedir. Bu nedenle kamu yönetimi uluslararası anlaşmaların bir gereği olarak da yasal tedbirlerin alınmasını ve uygulanmasını sağlamak konusunda sorumludur. Bu kapsamda kamu yönetimi yasal önlemlerin yanında toplumsal düzeyde bilinçlenmeyi ve toplumsal gelişmeyi sağlamak zorundadır. Genel ahlakın ve toplumsal sağlığın korunması kamu yönetiminin genel sorumlulukları arasında bulunmaktadır (Tunçer, 2018: 164).

Çocuk ve çocukluk kavramlarına tarihsel gelişim içerisinde farklı anlamlar yüklenmiş, her çağın içinde bulunduğu özellik çocukluğa verilen anlamda etkisini göstermiştir. Çocukların kötü uygulamalar ile karşılaşması, kendilerini fiziksel,

zihinsel ve bedensel yönlerden savunamayacak durumda olmaları nedeniyle çocukların korunması konusu her dönemin önemli sorunlarından birini teşkil etmiştir. Çocukların korunması konusunda uluslararası ve ulusal alanda çabalar ve girişimler mevcut olsa da çocukların yaşadıkları sorunlar her geçen gün varlığını korumaktadır. Çocukların yaşadıkları sorunların niteliği ve boyutları değişmekle beraber sadece Türkiye’de değil dünyada da en önemli sorun alanlarından birini oluşturmaktadır. Bu nedenle çocukların korunması, haklarının geliştirilmesi için çok boyutlu bir çalışma ve gayret gerekmektedir. Ülkeler için farklı modeller ya da daha kapsayıcı politikaların üretilmesi önemlidir. Çünkü çocukların hak ihlalleri ve yaşadıkları sorunlar günümüzde dünyada ve ülkemizde tam olarak çözülmüş değildir. Burada çocukların haklarının korunması ve geliştirilmesinde ülkenin genel düzeydeki politikalarının oluşturulması ve yürütülmesinden mesul kurum olan kamu yönetimine önemli bir sorumluluk düşmektedir. Bu maksatla çalışmanın genel amacı; çocukların hak ihlallerinin çözülmesi ve haklarının geliştirilmesi konusunda kamu yönetimine katkıda bulunmaktır. Türkiye’de çocukların korunması konusunda geliştirilen politikaları araştırmak, çocuklar konusunda iyi uygulama örneklerini incelemek amaçlar arasındadır. Çocuklar konusunda farkındalığı artırmak ve öneriler geliştirmek hedeflenmiştir.

2.ÇOCUK HAKLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Türkiye’de çocukların korunması konusunda geliştirilen politikaları araştırmak, çocuklar konusunda iyi uygulama örneklerini incelemek, ayrıca çocuklar ve onların hakları konusunda farkındalığı artırmak ve öneriler geliştirmek bu çalışmanın amaçları arasındadır. Bu sebeple çocukluk kavramı diğer toplumsal kavramlarda olduğu gibi norm ve değerlere göre belirlenmektedir. Çocukluk yaşantısı yüzyıllar boyunca sürekli değişime uğramıştır. Çocukluk bakış açısında ekonomik ve çevresel etmenlere bağlı olarak ortaya çıkan değişimler çocukların toplumsal koşullarını da etkilemiştir. Çocukluk sadece biyolojik bir kavram olmayıp psikolojik, sosyolojik ve tarihsel bir kavram olarak kabul edilir (Güçlü, 2016: 3).

Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar çocukların hakları konusunda somut bir düzenleme bilinmemektedir. Bunun temel nedeni ise; çocuğun insan kavramı ile birlikte düşünülmesi ve yetişkin bireylerden farklı haklara sahip olduklarının henüz keşfedilmemesi olarak gösterilebilir. 1789 yılında kabul edilen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi’nde insanların bazı haklara sahip oldukları ifade edilmiş, ancak çocuklara yönelik haklardan bahsedilmemiştir. Yirminci yüzyılın başlarına gelindiğinde çocukların yetişkinlerden farklı özelliklere sahip oldukları, bu özelliklere uygun ihtiyaçların karşılanması amacıyla bazı hakların verilmesi

gerektiği yönündeki söylemler, birçok ülkede çocuklara ilişkin farklı girişimlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu girişimlerden biri 1924 yılında kabul edilen Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi'dir. Çocuklarının haklarının hukuki olarak bir zemine oturtulan ilk belge olma özelliğini taşıyan bu bildirge İkinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkması ile uygulanamamıştır. Daha sonraki süreçte, 1959 yılında yeni bir Çocuk Hakları Bildirgesi kabul edilmiştir (Mamur-Işıkcı ve Karatepe, 2016: 77-78).

1989 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS) kabul edilmiştir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ilk bağlayıcı uluslararası belge olarak kabul edilmektedir. Somali ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) nin dışında bütün ülkeler bu sözleşmeyi onaylamış ve kabul etmişlerdir. Somali birçok devlet tarafından bir devlet olmadığından sözleşmeye dâhil olması mümkün olmamıştır. ABD ise sözleşmeyi imzalayarak onaylayacağını söylemiş ancak daha sonrasında onaylamamıştır. Türkiye ise sözleşmeyi 1990 yılında imzalamış ve 1995 yılında da onaylamıştır (Dağ vd., 2015: 3).

Neredeyse tüm toplumlarda çocukluk dönemi farklılık arz etmiş, toplumsal norm ve koşullara göre şekil kazanmıştır. İlk başlarda ayıp, günah kavramlarıyla kullanılan çocukluk dönemi içinde bulunduğumuz zaman içerisinde korunmaya muhtaç, kollanıp gözetilen bir şekle doğru geçişler olmuştur. Günümüzde çocuk ve çocukluk kavramlarının anlamları değişmekle beraber bu kavramlara yüklenen anlamlar da farklılık göstermektedir. Çocuk, yetişkin bireyin küçük bir modeli şeklinde olmayıp, kendine özgü bir birey olarak yaşamaktadır. Yeni teknolojilerin yaygınlaşmasıyla beraber çocukluğa dair prototip de değişmiş; dijitalleşen dünyada yeniden şekil kazanan bir çocukluk dönemi oluşturulmuştur (Dursun, 2019: 187).

Çocukların ihtiyaçlarının giderilmesi ve haklarının sağlanmasında devlet temel sorumlu aktördür. Dolayısıyla kamunun çocukların yasal ve ahlaki gereksinimlerinin karşılanmasında temel sorumluluğu bulunmaktadır. Çocukların bakılması ve korunması hususunda kamunun sorumluluğunun yanında ailelerin ve toplumun da sorumlulukları vardır. Bu kapsamda aileleri ve toplumu desteklemek devletin görevidir (Karataş, 2010: 6).

3.TÜRKİYE'DE ÇOCUK KONUSUNDA OLUŞTURULAN KAMU POLİTİKALARI

Osmanlı Devleti'nde, çocuklara yönelik koruma politikalarının modern anlamda başlangıcı, 19. yüzyılda yaşanan savaşların sonunda savaşta ölen vatandaşların geride kalan çocukların sayısının çok fazla olması sonucunda, çocukların bakılması ve korunması amacıyla kurumsal bakım modeli geliştirilmiştir. Bu kurumlar hız kazanmıştır. Örneğin, 1851 yılında yetim çocukların korunmasına yönelik kurulan Eytam Sandıkları, 1822 yılında kimsesiz ve uyumsuz çocukların bütüncül bakış açısıyla korunması, eğitiminin sağlanması amacıyla Mithatpaşa İslahhaneleri, 1899 yılında yoksul olan kadın ve çocukların korunması amacıyla Hamidiye Etfal Hastanesi, 1908 yılında Rumlar aracılığıyla yoksul olan çocuklara eğitim yardımı yapılması amacıyla Fukaraperver Cemiyetleri, 1903 yılında işi olmayan, zayıf, başıboş gezen çocukların eğitilmesi ve sanayi mekteplerine hazırlanmaları amacıyla Darülhayr-ı Ali, 1914 yılında korunmaya muhtaç, kimsesiz çocukların ve kimsesizlerin barınması ve korunması amacıyla Darüleytamlar kurulmuştur. O dönemde ekonomik ve sosyal hayat ciddi manada olumsuz olarak etkilenmiş, madde kullanım oranları artmıştır. Bu ortamlarda zayıf halka olmaları dolayısıyla çocuklar, daha olumsuz olarak etkilenmişlerdir. Bu dönemde çocukların korunmasına yönelik kurumsallaşma çalışmaları da görülmektedir. (Salim, 2011: 35-42).

Farklı anayasalar ile yönetilen ülkelerin politikaları oluşturma ve yürütme yöntemleri birbirlerinden farklılık göstermektedir. Bu farklılıkların varlığı nedeniyle kamu politikası kavramı için tek bir tanımın yapılması mümkün görünmemektedir. Fakat kamu politikası kavramını genel olarak; merkezi yönetimin kimi zaman da yerel yönetimlerin belirli konularda gösterdikleri tutum, uygulamayı ya da uygulamamayı kabul ettikleri programların, politikaların tamamı olarak ifade edilebilir (Ünlütürk-Ulutaş ve Ulutaş, 2019: 2567). Tarihsel süreçte gelişmişlik düzeyi ile orantılı olarak çocuklara ilişkin politikalar, yasal ve örgütsel bakımdan önemli değişimler geçirmiştir (Yolcuoğlu, 2009: 48). Kimi zaman toplumun çoğunluğu tarafından etkilenilen durumlar karşısında, etkilenilen durumlar ile ilgili politikaların geliştirilmesine zemin hazırlanabilir (Gentile vd. 2007: 16).

Çocuk politikasının temelini, çocukların kendi ailesinin yanında bakımının ve korunmasının sağlanması oluşturmaktadır. Bu anlayış kapsamında aileyi destekleyerek ailenin kente uyumunun sağlanması, ailelerin kolay bir şekilde ulaşabilecekleri eğitim, sağlık, konut gibi alanlarda erişimi kolaylaştıracak desteklerin sunulması önemlidir (Karataş, 2010: 9).

Devletin, insan haklarının ihlal edilmesinin önüne geçilmesinde önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Toplumda dezavantajlı gruplar arasında bulunan çocukların haklarının ihlal edilmesini engellemek, çocuklara verilen hakların gelişmesini sağlamak, çocukların kamunun işleyiş sürecine eklenmesine fırsat sunmak gibi devletlere ulusal ve uluslararası hukuk bağlamında yükümlülükler verilmiştir (Dilaveroğlu, 2021: 129). Kaçınılmaz olarak, erken politika yapıcılar, kendi özel çocuk ve çocukluk modellerini yansıtan politikalar ve uygulamalar geliştirmişlerdir (MacNaughton vd., 2007: 460).

Çocuklara yaşama, iyi beslenme, korunma gibi herhangi bir ayırım gözetmeden bütün çocukların yararlarına uygun olacak şekilde katılım haklarının da verilmesi gerekir. Aynı zamanda bütün çocukların sahip oldukları hakları uygulamaya geçirebilmesi için herkese ayırım yapılmadan eşit fırsatın sağlanması toplumdaki eşitsizliklerin azaltılmasında önemlidir. Çocukların gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlamaları için sosyal yatırımların yapılması önem taşımaktadır. Çocuklara yapılan yatırımlar uzun dönemde önemli sonuçlar vermektedir. Bu nedenle çocukların her türlü haklarının kullanılması ve erişimin sağlanmasında, her türlü istismar ve ihmalden korunmaları için devlet güvencesi altına alınmaları gerekir (Kurt, 2016: 115).

Günümüzde ülkelerin çocuklara yönelik politikalarının oluşturulmasında uluslararası güçlerin etkisi bulunmaktadır. Özellikle küresel düzeyde Birleşmiş Milletler, ILO, UNICEF gibi uluslararası güçler öne çıkmaktadır.

Kamu yönetimi, gerek hedefleri gerekse de fonksiyonları bakımından çocuk hakları ile yakın ilişkisi bulunan bir disiplindir. Çünkü kamu yönetiminin esas hedefi; toplumsal ihtiyaçların karşılanmasına yönelik toplumdaki bütün vatandaşlara kamu hizmetini sunmaktır. Çocuklar ise, kamu yönetiminin sunduğu hizmetlerden yararlanan en önemli kullanıcılarıdır. Çocuklar yetişkinlere göre sosyal, zihinsel ve psikolojik bakımdan zayıf oldukları için kamu hizmetlerini belirleme konusunda kendilerine seçme hakkı verilmemiştir. Bu nedenle kamu hizmetlerinin sunulmasında adil davranmak konusunda yükümlü olan kamu yönetiminin çocuklara özgü ayrı tedbirler alması gerekmektedir. Alınacak bu tedbirlerin başında çocukların güvenliklerinin sağlanması gelmektedir. Çünkü çocukların güvenliğinin sağlanması konusu, gelişimlerinin sağlıklı olmasında çok boyutlu bir konudur (Mamur-İşıkçı, 2019: 122). Çocuklar ve gençler için iyi hazırlanmış bir hukuki zemin, onları koruyucu ve kötülükler karşısında engelleyici bir işlev görecektir (Tomanbay, 2022: 3).

1992 yılında Türkiye ILO Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Önlenmesi sözleşmesini kabul etmesiyle çocuk işçiliği ile mücadele çok sayıda kamu kurumlarının gündeminde yer almıştır (Ünlütürk-Ulutaş ve Ulutaş, 2019: 2570). Ülke düzeyinde hazırlanan kalkınma planlarında çocuklara yönelik düzenlemeler de yer almaktadır. 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı, bundan önceki dört kalkınma planı kasten çocuk düşürmeyi ve düşürtmeyi suç olarak kabul etmiş, 1936 yılında yapılan değişiklik ile kısırlaştırma ve gebeliği önleyici bilgileri paylaşma yasaklanmıştır. Gebeliği önleyici bilgilerin yayılmasını ve gebeliği önlemek için kullanılan araç ve ilâçların ithal edilmesini ve satılmasını yasaklayan ilgili hükümlerin kaldırılacağı belirtilmiştir. Süt mamullerinin çocukların sağlığı bakımından önemli olduğunu, bazı durumlarda süt ihtiyacının tam olarak karşılanamadığını ve dolayısıyla bu durumun çocukların sağlığını etkilediği ifade edilmiştir. Anne ve çocuk sağlığı temel sağlık hedefleri arasında gösterilmiştir (Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1984).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, çalışan çocukların çalışma şartları, iş güvenliği, sağlık, sosyal güvenlik konusundaki sorunları üzerinde durulacağı ve çocukların uzun dönemde çalışma hayatından çıkarılmaları için gerekli ortamların oluşturulacağı, çocukları kötü alışkanlıklardan koruyacak ve suça sürüklenmelerini önleyici tedbirlerin bütüncül bakış açısıyla ele alınacağı, çocukların oyun ve spor alanlarının artırılacağı, onlara okuma alışkanlığı ve farklı becerilerin kazandırılmasına çalışılacağı, korunma ve bakıma ihtiyacı olan daha çok sayıdaki çocuğun kurum bakımı ve koruyucu aile uygulamasından yararlanmasının sağlanacağı, özel eğitime ihtiyacı olan daha fazla çocukların bu fırsatlardan yararlanmaları için gerekli önlemlerin alınacağı belirtilmiştir. Özellikle şehir imar planlarının hazırlanması sürecinde yeşil alan, spor tesisleri ve çocuk oyun alanlarının gelişmiş ülkeler seviyesine çıkarıp kullanıma uygun hale getirileceği, boş zamanların değerlendirilmesinde kullanılacak olan alanların ve tesislerin, dezavantajlı gruplar tarafından farklı zamanlarda sürekli kullanabilecekleri şekilde geliştirileceği ifade edilmiştir. Korunmaya muhtaç çocuk, engelli ve yaşlılarla ilgili düzenlemelerin yapılacağını, kreş, gündüz bakımevi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, engelliler için rehabilitasyon merkezleri, huzurevleri ve benzeri alanlar için girişimlerin teşvik edileceği belirtilmiştir. Çocuklara yönelik kitapların yazılması ve yayınlanması amacıyla yazarların ve yayınevlerinin teşvik edileceği belirtilmiştir. Çocukların fiziksel ve zihinsel olarak sağlıklı bir şekilde yetiştirilmeleri için fırsatların arttırılacağını, yerel yönetimler, gönüllü kuruluşlar ve özel sektör işbirliği ile dezavantajlı kesime ilişkin programlara öncelik verileceği konusu üzerinde durulmuştur (Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1989: 287-355).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, büyük oranda bebek ve çocuk ölümlerinin azaltılabileceği, çocukların sağlıklı bir şekilde gelişimlerinin sağlanabileceği, çocukların korunmaları hususunda kurumsal altyapının geliştirilmesi gerektiği, çocukların ıslah edilmesi konusunda istenen gelişmenin sağlanamadığı belirtilmiştir. Üstün zekâlı çocukların yeteneklerinin geliştirilmesi amacıyla eğitim kurumlarının ve özel sektördeki girişimlerin destekleneceği ifade edilmiştir. Dezavantajlı gruplar tarafından kullanılacak olan alanların geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Çocuk Mahkemeleri Hakkında Kanun’unda belirtilen çocukların ıslah edilmesi hususunda iş birliği ve koordinasyon eksikliğinden bahsedilmiştir. Çalışan çocukların çalışma şartlarına yönelik sorunların önemini koruduğu, okul öncesi eğitimde yeterli gelişmenin sağlanamadığı belirtilmiştir. Ana-çocuk sağlığı ve aile planlamasına yönelik hizmetlerin sunulmasında, hizmetlerden yeterince faydalanamayan kesimlere öncelik verileceği, hizmetin niteliğinin arttırılacağı konusuna değinilmiştir. Çocuk ölümlerinin azaltılması için çocuklara yönelik sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılacağı, ana sağlığı ve aile planlaması konusunda bireylere yönelik bilinçlendirici faaliyetlerin yapılmasına ağırlık verileceği belirtilmiştir. Küçükleri Koruma Şube Müdürlüklerinin alt yapılarının güçlendirilmesinin ve yeterli uzman kişilerin yetiştirilmesinin çocukların korunmasında ve suça yönelmelerinin azalmasında önemli etkisinin olacağından bahsedilmiştir (Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1995: 13-40).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, ülke düzeyinde çocuk sağlığı göstergelerinde bölgeler ve yöreler arasında farklılıkların bulunduğu belirtilmiştir. Çocukları suça iten nedenlerin azaltılacağı, çocukların tutukluluk ve hükümlülük dönemlerinin yetişkinlerden ayrı yerde geçirmeleri için gerekli ortamın sağlanacağı, çocuk ıslah evlerinin sayılarının arttırılacağı ifade edilmiştir. Çocukların erken yaşlarda sanatsal faaliyetler ile uğraşmaları için gerekli çalışmalar yapılacağından bahsedilmiştir. Dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmet ve yardımların geliştirilmesi amacıyla ülke düzeyinde genel sorumlu olacak kurumsal yeni bir yapının oluşturulacağından bahsedilmiştir (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2000: 95-112).

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında, zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılmasına ve çocuk işçi sayısındaki azalmaya rağmen, çocuk işçiliği, çalışan çocukların yaşadıkları sorunların önemini koruduğu belirtilmiştir. Bu plan döneminde okullaşma oranının artırılması hedeflenmiştir. Okul öncesi eğitimin yaygın hale getirilmesi için alt yapı ve eğitimdeki diğer gereksinimlerin karşılanacağından toplumsal düzeyde farkındalık seviyesinin arttırılmasından ve bu kapsamda ailelere yönelik eğitimlerin arttırılması, ilköğretimdeki okul terk

oranlarının azaltılmasına yönelik gerekli önemlerin alınacağından bahsedilmiştir (Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2006: 43-86).

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında, eğitimde alt yapı çalışmaları iyileştirilmiş, bütün kademede okullaşma oranı arttırılmış, eğitimde yaşanan devam sorunlarının azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılmış, öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimde artış yaşanmıştır. Çocuk ve gençlere fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik sağlık sigortasının kapsamı genişletilmiş, şartlı eğitim, ücretsiz kitap, taşınabilir eğitim uygulamalarında iyileşme sağlanmış, okullaşma oranının arttığı belirtilmiştir. Çocuk koruma sistemine yönelik risklerin takip edileceği ve erken uyarı sistemini harekete geçirecek bir yapıya kavuşturulacağı, korunmaya muhtaç çocukların sosyal ve bireysel gelişimlerinin sağlanacağı çocukların ağır ve tehlikeli işlerde çalışmasının önüne geçileceği ifade edilmiştir. Korunmaya muhtaç çocuklar için sevgi ve çocuk evleri modellerine geçilmiştir. Toplumdaki dezavantajlı gruplar ve diğer bireyler için yaşanılabilir bir ortam oluşturulması amacıyla mekânsal tasarım konuları üzerinde durulmuştur. İsrafin azaltılması için çocuklara ve ailelere tasarruf alışkanlığının kazandırılmasından bahsedilmiştir. Obezite ve diğer kronik rahatsızlıkları olan çocuklara yönelik sağlıklı beslenme ve fiziksel aktiviteye ilişkin faaliyetlerin düzenleneceği vurgulanmıştır (Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2013: 25-212).

Türkiye çocuk hakları sözleşmesindeki hükümlere bağlı kalarak çocukların korunmasını zorunlu kılmaktadır. Çocuklara yönelik işlenen suçların cezaları kanunda açık olarak belirtilmiştir. Ancak bu cezaların varlığına karşın, çocuklara yönelik işlenen suçlar artmakta ve kimi zaman suçlular tespit edilememektedir (Şimşek ve Ocakçı, 2019: 63).

4.TÜRKİYE'DE ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULANAN ÖRNEK UYGULAMALAR

Türkiye'de çocuklara katılım hakkı verilmesi kapsamında 2000'li yıllardan itibaren farklı çalışmalar yürütülmüştür. Çocukların kamu yönetimi alanında söz sahibi olmalarını sağlayacak çalışmaların başında Yerel Yönetimlerde Çocuk Meclislerinin oluşturulması, şehirlerin Çocuk Dostu Şehir olması, ilk ve orta dereceli okullarda Okul Meclislerinin düzenlenmesi, Çocuk Forumlarının uygulamaya geçilmesi ve Kamu Çocuk İnternet Sayfaları gibi projeler bulunmaktadır (Kaygısız, 2019: 117). Çocuklara ilişkin politikalar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

Çocuk haklarının etkili bir şekilde uygulanması ve iş birliğinin gerçekleştirilmesi amacıyla 2013-2017 yıllarını içeren “Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi” hazırlanmıştır. Strateji belgesinde aynı zamanda mevcut durum hakkında analiz yapılmıştır (Kurt, 2016: 117). Çocuklara yönelik olarak çocuk köşesi kapsamında Avrupa Konseyi’nin hazırladığı "Wild Web Woods" isimli bir oyun yer almaktadır. Ayrıca Bakanlığın web sayfasında Diyanet İşleri Başkanlığı Diyanet Çocuk isimli eğitici oyunlar, etkinlikler, TÜBİTAK “Meraklı Minik” isimli çocukların kendilerini keşfetmelerini sağlayan etkinliklerin olduğu linkler bulunmaktadır. Ülkemize düzensiz göç ile gelen ve uluslararası koruma isteminde bulunan refakatsiz çocuklar hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’na göre ilgili mahkeme tarafından kabul edilen koruyucu ve destekleyici önlemler kapsamında hizmetler yürütülmektedir. Anka Çocuk Destek Programı çerçevesinde Çocuk Destek Merkezlerinde yürütülecek Psiko-sosyal Destek ve Müdahale Programı geliştirilmesi için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı görevlileri, alan çalışanları ve akademisyenlerden oluşan bir çalışma grubu aracılığıyla Çocuk Destek Merkezlerinde kalan çocuklara ve ailelerine yönelik Anka Çocuk Destek Programı uygulanmıştır. Anka Çocuk Destek Programı, Avrupa Birliği’nin finansmanlığı ve UNICEF’in teknik destek vermesi ile Türkiye’de “Çocuklar İçin Adalet Projesi” kaynakları kullanılarak yapılandırılmıştır. Çocuklara ve ailelerine uygulanacak olan psikososyal destek ve müdahale programına Zümrüdü Anka kuşunun ismi olan Anka ismi verilmiştir. Merkeze kabulü yapılan her çocuğa Anka Çocuk Destek Programı çerçevesinde edinilen bilgiler kapsamında ailesine ve çocuğa yönelik grup çalışması ve bireysel danışmanlık hizmeti verilmektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022).

İnsan haklarının incelenmesi kapsamında çocukların haklarının korunması ve izlenmesi konusunu takip edecek Çocuk Hakları İzleme Komitesi oluşturulmuştur. 2019 yılında TBMM tarafından düzenlenen kanun tasarılarının ve tekliflerinin çocukların haklarına uygunluğunun incelemesi, çocukların en üst faydalarının önemsinmesi, çocukların haklarının korunup geliştirilmesi amacıyla İnsan Hakları İnceleme Komisyonu’na bağlı olacak şekilde Çocuk Hakları Alt Komisyonu oluşturulmuştur (Kurt vd., 2021: 24).

Sağlık Bakanlığı tarafından bütün Türkiye’de uygulanan çalışmalardan birisi 0-6 yaş çocuk grubunun psiko-sosyal gelişimini destekleme çalışmasıdır. Bu süreç içerisinde çocuğun gelişiminde olası ihmal ve istismar risklerine dikkat edilmektedir. Ayrıca çocuklara ve ergenlere ilişkin madde bağımlılığı konusunda tedavi hizmeti de bulunmaktadır (Baykara-Acar vd., 2018: 50).

Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan Yargı Reformu Strateji Belgesi hukuksal ve sorunların arabuluculuk yöntemi ile çözüme kavuşturulması konularında farklı yenilikler getirmiştir. Adalet erişim konusunda çocuklar, kadınlar, engelliler gibi toplumun dezavantajlı gruplarına ilişkin uygulamaları geliştirmek, yargısal uygulamadan kaynaklanan insan haklarının ihlal edilmesini engellemek, insan hakları konusunda standardın oluşmasını ve güçlenmesini sağlamak, söz konusu belgede ele alınan konular arasında yer almaktadır. Ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutuklu çocuklara yönelik kişisel ve grup seviyesinde eğitim çalışmaları bulunmaktadır. Eğitim konusundaki faaliyetler arasında okuma yazma kursları, örgün ve yaygın eğitim, sanatsal ve kültürel çalışmalar, meslek edindirme kurslarını da içeren farklı çalışmalar bulunmaktadır. Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı tarafından kurumda çalışan personele yönelik güçlendirici eğitim çalışmaları düzenlenmektedir. 2017 yılında düzenlenen güçlendirici çalışmalara “Adım Adım Değişim Çocuk Müdahale Programı, Eğitici Eğitimi” ve “Adım Adım Değişim Müdahale Programı Uygulayıcı Eğitimi” örnek gösterilebilir (Baykara-Acar vd., 2018: 51).

Türkiye’de yerel yönetimlerde özellikle belediyelerde ailelere ve çocuklara yönelik birçok alanda çalışmalar da bulunmaktadır. Çocuklara yönelik yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetleri arasında çocuk ve gençlik merkezlerinin kurulması, çocukların bakımlarını ve eğitimlerini destekleyen kuruluşlar olarak kreş, anaokulları ve etüt eğitim merkezleri, sınav zamanlarında tercih danışma merkezlerinin oluşturulması, engelli çocuklara yönelik rehabilitasyon merkezleri, göçmen çocukları da kapsayacak şekilde göçmenlere yönelik hoşgörü çalışmalarını örnek olarak saymak mümkündür (Baykara-Acar vd., 2018: 52-53).

Türkiye’de 2012 yılında Kamu Denetçiliği Kurumu kurulmuştur. Bu kurumun oluşturulma nedeni; idarenin bütün işlemlerini insan haklarına uygun ve adalet anlayışı içerisinde, hukuka uygunluk incelemesini yapmak, gerekli araştırma ve önerilerde bulunmaktır. Kamu denetçilerinden birisi kadın, çocuk ve engelli bireylerin haklarını korumak ve geliştirmek amacıyla atanmıştır (Kurt vd., 2021: 25). Ülkemizde sadece çocuklara yönelik hizmet veren Kamu Denetçiliği uygulaması bulunmamaktadır.

Türkiye’de bulunan çok sayıda üniversite, çocuklara ilişkin koruyucu, savunucu, tedavi edici ve destekleyici çalışmalar gerçekleştirmektedir. Bazı üniversitelerde çocuk koruma merkezleri oluşturulmuştur. Bazı üniversitelerde çocukların haklarını savunmak ve onları korumak için merkez ve birimler oluşturulmuştur. Çocuklara karşı şiddetin önlenmesi amacıyla faaliyet gösteren kurum çocuk koruma

merkezleri olarak faaliyet göstermektedir. Günümüzde çok sayıda üniversite çocukları korumaya ilişkin merkezler kurma yoluna gitmiştir. Bazı üniversitelerde ise çocuk haklarının uygulamaya geçilmesi ve çocukları korumayı hedefleyen çocuklar ile ilgili merkezler ve birimler bulunmaktadır (Baykara-Acar vd., 2018: 54).

5.SONUÇ ve ÖNERİLER

Çocuk konusunda gerçekleştirilen uygulamalarda son dönemlerde çok az da olsa artış yaşansa da çocuklara yönelik çalışmaların sayısı çoğu zaman sınırlı olmaktadır. Çocuklara yönelik çalışmaların sayısının azlığı çocukların kendi haklarına ve diğer bireylerin çocuk haklarına yönelik farkındalıklarını da olumsuz etkilemektedir. Bu durum hakkını bilmeyen çocukları ve ailelerini ortaya çıkarmaktadır. Bu bakış açısı ile çalışmanın amacı çocuk konusunda geliştirilen politikaları, çocuk konusunda ülkemizde gerçekleştirilen örnek uygulamaları analiz etmektir. Türkiye, çocuk hakları ve çocukların korunması konusunda uluslararası düzeyde kabul edilen birçok yasal düzenlemeleri kabul etmiş ve ulusal mevzuatları içerisinde yer almıştır. Ulusal mevzuat kapsamında birçok kuruluş çocuklara yönelik birçok projeyi uygulamaya koymuş, farklı etkinlikler ve çalışmalar yapılmıştır. Ancak günümüzdeki duruma göz atıldığında zaman çocuk konusunda yaşanan sorunlar, kötü uygulamalar varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda ülkenin genel düzeyde politikalarının şekillendirilmesinden sorumlu kamu yönetimine büyük sorumluluk düşmektedir. Bir ülkeyi gelecek kuşaklara taşıyacak olan çocuklara gereken değerin verilmesinde en başta sorumlu olan kamu yönetimidir. Kamu yönetimi atacağı adımlarda ve politikalarda çocukları göz önünde bulundurur ise toplumdaki diğer bireylerin de çocuklara bakış açısı değişir. Çocukların düşüncelerine saygı gösterilir, onları bir yetişkin gibi kabul etmek yerine onların daha özel ihtiyaçlarının ve isteklerinin olabileceği kabul edilir. Kurum ve kuruluşların yasal olarak kendilerine çocuklar konusunda verilmiş olan sorumluluklarını yerine getirmeleri sağlanmalıdır. Çocuklar için ayrı bütçe oluşturulması ve bütçenin kullanılıp kullanılmadığının takibinin yapılması gerekir. Bir ülkeyi ayakta tutacak olan varlıkların çocuk olduğu düşüncesi ile hareket edip çocukların ekonomik, sosyal ve kültürel hayatta kendilerini rahat bir şekilde ifade edecekleri ortam oluşturulmalıdır.

Özellikle son dönemlerde tüm dünyanın ve Türkiye'nin yaşadığı en önemli sorun alanlarından olan çocukların korunması konusuna kamu yönetiminin gereken hassasiyeti göstermesi gerekir. Çünkü toplumu geleceğe taşıyacak olan çocukların zihinsel, bedensel ve sosyal yönden iyi bir şekilde gelişmesini sağlamak kamu

yönetiminin temel görevleri arasındadır. Kamu yönetimi düzenlediği yasaların uygulamaya geçilmesini sağlamada kamu gücünü elinde bulundurmaktadır. Kamu yönetimi elindeki kamu gücü ile çocuklara yönelik oluşturulan politikaların uygulanmasında yaptırım gücüne sahiptir. Kamu yönetimi yaptırım gücü ile çocukların korunması ve haklarının ihlal edilmesinin önüne geçilmesinde en önemli yetkilidir. Çocuklar ile ilgilenen ailelerin, kurumların, kişilerin bu konuda gerekli yeterliliğe sahip olması önemlidir. Herhangi bir kötü uygulama, ihmal ya da istismar ile karşılaşan ülkedeki bütün kişilerin gerekli yerlere ihbar etmeleri sağlanmalıdır. Gerekirse ihbar eden kişilerin teşvik edilmesi amacıyla küçük ödüller şeklinde teşvikler de yapılabilir. Toplumsal düzeyde çocuklara yönelik, onların haklarının korunması ve geliştirilmesinde birlikte hareket edilmesi, iş birliği çalışmalarının yaygınlaştırılması, çocukların korunması konusunun tek bir kurum ya da bakanlığın değil ülke düzeyindeki bütün kurum ve kuruluşların, herkesin sorumluluğu olduğu unutulmamalıdır. Toplumsal düzeydeki farkındalığın sağlanması amacıyla kitle iletişim araçlarında kamu spotları hazırlanarak, çocukların ve diğer kişilerin kötü bir durum karşısında ne yapması gerektiği anlatılabilir. Unutulmamalıdır ki toplumsal bilinçlenmeyi ve bu dönüşümü sağlayacak kamu yönetiminin gereken gücü elinde bulundurmaktadır.

Çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla aşağıdaki önerileri sunmak mümkündür:

Türkiye’de çocuklara yönelik geliştirilen politikalar tam istenilen yerde olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir (Dağ vd., 2015: 4): 18 yaş altındaki bireyleri içeren düzenli veri toplayan birimlerin sayısı artırılmalıdır, ülkedeki yasal düzenlemeler çocuk hakları sözleşmesi ile uyumlaştırılmalıdır, çocuklara yönelik hizmetlerin nitelik ve nicelik olarak daha kaliteli sunulması için çocuklar için ayrılan bütçe arttırılmalıdır, çocukların görüşlerine değer verme, ayrımcılık yapılmaması için gerekli ilkelerin uygulamaya geçirilmesi konusunda gerekli tedbirler arttırılmalıdır, ülke düzeyindeki genel politikalar çocukların ifade özgürlüğünü sağlayacak şekilde oluşturulmalıdır, çocuklara yönelik kötü uygulama, ihmal ve istismar olaylarını engelleyecek ve ortadan kaldıracak kaynaklar ve yöntemler artırılmalıdır.

Kamu yönetiminin çocukların yaşadıkları sorunların çözülmesi amacıyla sadece yasaların uygulanmasını sağlamakla yetinmemesi gerekir. Çünkü yasal tedbirler çocukların yaşadıkları köklü ve karmaşık olan sorunların çözülmesinde yeterli olmamaktadır. Ayrıca kamu yönetimi tarafından, sorunun sosyolojik, kültürel,

ekonomik, psikolojik, eğitsel ve dinî yönleriyle de ele alması ve gerekli önlemler alındıktan sonra uygulanması gerekir (Tunçer, 2018: 171).

Çocukların korunması ve haklarının geliştirilmesi konularında önemli gelişmeler olmakla beraber, çocukların yaşadıkları sorunların boyutları göz önüne alınarak çocukların yetiştirilmesi gerekir. Suça sürüklenmiş çocukların topluma yeniden kazandırılmasına katkı sunacak hukuk sisteminin oluşturulmasında fayda görülmektedir. Düzenlenecek yasalarda çocukların yararı öne çıkarılmalıdır (Şener-Taplak vd., 2014: 62).

Çocukların merkeze alındığı ve onlara saygıya dayalı bir bakış açısının oluşmasını sağlayacak kamu yönetiminin çocuklara ilişkin ortaya koyacağı politikalarda çocukların katılımlarına özel önem göstermelidir. Bu durum ulusal ve uluslararası belgelerde yer almaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesinde kamu yönetimi alanında yürütülecek çalışmalar esnasında çocuklarının düşüncelerinin ve görüşlerinin her zaman alınması gerektiği yer almaktadır (Mamur-İşıkçı, 2019: 123).

YAZARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazar çalışmaya tek başına katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı. (1989). 1990-1994, <https://www.trakyaka.org.tr/upload/node/35254/xfiles/plan6.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.03.2022).

Baykara, A. Y., Acar, H. & Selin, B. (2018). Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi: Sorunlar ve Savunu Alanları. Uluslararası Çocuk Merkezi, Ankara.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. (1984). 1985-1989, <http://www3.kalkinma.gov.tr/docobjects/view/13740/plan5.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.03.2022).

Dağ, H., Doğan, M., Sazak, S., Kaçar, A., Yılmaz, B., Doğan, A. & Arıca, V. (2015). Çocuk Haklarına Güncel Yaklaşım. Çukurova Medical Journal, Cilt: 40

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı. (2006). 2007-2013, [Http://Www3.Kalkinma.Gov.Tr/Docobjects/View/13744/Plan9.Pdf](http://Www3.Kalkinma.Gov.Tr/Docobjects/View/13744/Plan9.Pdf), (Erişim Tarihi: 11.04.2022).

Dilaveroğlu, A. (2021). Çocuk Haklarının Korunmasında Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Rolü. Ombudsman Akademik, Yıl: 8, Sayı: 15, ss. 103-133, Issn: 2148-256x

Dursun, C. (2019). Ebeveynlerin Çocuklarını Sosyal Medyada Teşhiri: Çocuk Hakları Bağlamında Bir Değerlendirme. Çocuk ve Medeniyet, 2019/2

Gentile, D. A., Saleem, M. & Anderson, C. A. (2007). Public Policy and the Effects of Media Violence on Children. Social Issues and Policy Review, Vol. 1, No. 1, 2007, pp. 15--61

Güçlü, S. (2016). Çocukluk ve Çocukluğun Sosyolojisi Bağlamında Çocuk Hakları. Sosyoloji Dergisi, Issn: 1300-5642 Armağan Sayısı: 1-22

MacNaughton, G., Hughes, P. & Smith, K. (2007). Young Children's Rights and Public Policy: Practices and Possibilities for Citizenship in the Early Years. CHILDREN & SOCIETY VOLUME 21, (2007) pp. 458–469 DOI:10.1111/j.1099-0860.2007.00096.x

Mamur Işıkcı, Y. & Karatepe, S. (2016). Türkiye'de Çocuğa Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları ve Tarihsel Analizi. Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Cilt: 7 Sayı:1

Işıkcı, Y. M. (2019). Kamu Yönetimi ve Çocuk Hakları İlişkisi Üzerine Yapılmış Akademik Çalışmaların Değerlendirilmesi. Çocuk ve Medeniyet, 4 (8), 119-130, <https://dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Cm/Issue/57214/807911>

Karataş K. (2010). Sosyal Politika Açısından Türkiye'de Çocuklar. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 20.Yılında Türkiye'de Çocuk Hakları. Ankara: Maya Akademi ve Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayını. Ankara.

Kaygısız, E. G. (2019). Kamu Çocuk İnternet Sayfalarının Çocukların Katılım Hakkı ve Kullanılabilirlik Standartları Açısından Değerlendirilmesi. Kamu Yönetimi ve Çocuk, Ed. Mamur-Işıkcı, Yasemin. Astana Yayınları, Ankara.

Kurt, S. L. (2016). Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler ve Türkiye Uygulaması. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 100 Yıl: 16 Sayı: 36.

Kurt, S. L., Sarı, K. S. & Uyanık, M. N. (2021). Çocuk Hakları ve Türkiye Uygulaması. Çocuk Politikaları Serisi: 2, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Özel Yayını, T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı. (2013). 2014-2018, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Onuncu_Kalkinma_Plani-2014-2022.Pdf, (Erişim Tarihi:12.04.2022).

Salim, M. (2011). Geçmişten Günümüze Türkiye’de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. (2000). 2001-2005, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Sekizinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-2001-2005.Pdf, (Erişim Tarihi: 07.04.2022).

Şener Taplak, A., Polat, S. & Yüzer, S. (2014). Çocuk Haklarında Unutulanlar ve Çözüm Önerileri. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 2, Sayı:1.

Şimşek, E. & Ocakçı, A. F. (2019). Çocuk Koruma İlkeleri: Avrupa ve Türkiye Verileri. Ashd, 18(2):61-72.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2022). Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, <https://www.aile.gov.tr/chgm/uygulamalar/>, 25.04.2022

Tomanbay, İ. (2022). Avrupa Birliği Ülkelerinde Çocuk Koruma Anlayışı ve Türkiye’deki Çocuk Korumakanunu, https://Yunus.Hacettepe.Edu.Tr/~Tomanbay/İlhan_Cocuk_Suclulugu_Sunus_Diyarbakir.Pdf, 01.04.2022

Tunçer, P. (2018). Çocuk İhmal ve İstismarında Kamu Yönetiminin Hukukî Sorumluluğu. Kesit Akademi Dergisi, Yıl: 4, Sayı:14, Haziran 2018, S. 162-187

Ünlütürk Ulutaş, Ç. & Ulutaş, T. B. (2019). Türkiye'nin Çocuk İşçiliği Politikası: Kamu Politikası Süreç Analizi. Çalışma ve Toplum, 2019/4.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. (1995). 1996-2000, https://www.sbb.gov.tr/Wp-Content/Uploads/2021/12/Yedinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1996-2000.Pdf, (Erişim Tarihi: 06.04.2022).

Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 18 (18), 43-58. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21099/227229>